

Dag Thé,

Ik weet het, als tentoonstellingstekst is een brief eerder onverwacht, ongebruikelijk. Onwennig ook voor mij: het is de eerste keer dat ik mezelf zo aanwezig schrijf. Echter, een klassieke tekst kon gewoon niet - de voorbije vijf decennia werden er genoeg chronologische carrière-overzichten over je gepubliceerd. Ik vroeg me af: wat draag ik nog bij? Je alludeerde zelf ook op een persoonlijke kijk, in plaats van een afstandelijke feitelijkheid. Geïnspireerd door jouw toewijding aan je medium, blijf ik dus zo dicht mogelijk bij het mijne.

Allereerst wil ik je bedanken voor iets wat je niet bewust hebt gedaan. Onderweg naar onze afspraak, geplaagd door profane narigheden, vroeg ik me af: "Klopt het wel wat ik beweert? Doe ik dit nog graag? A quoi ça sert?" En dan stapte ik jouw atelier binnen. Het herfstlicht viel door de ramen; overal hingen, stonden, lagen schilderijen en tekeningen; op dikke tapijten had je je borstels en tubes geordend; een met verfspatten versierde stoel stond centraal in de ruimte; daverende Bach maakte het tafereel af. De nieuwsgierigheid sprong in mijn ogen, lucht schoot in mijn longen. Ja, ja, ja.

Nochtans werd mijn gemoed op voorhand ook bespeeld door mijn affiniteit met schilderkunst - of beter: het lichte gebrek daaraan. Ik gaf het eerder al aan je toe, maar nu kom ik er ook op papier voor uit: ik heb er eigenlijk niet zoveel mee. Ik kan het niet verklaren, maar tenzij het om oude of om grote meesters gaat, betrap ik mezelf erop er sneller aan voorbij te gaan. Ik begrijp het wel, maar ik voel het vaker niet dan wel.

Ik had nog nooit werk van je in het echt gezien en op basis van foto's kon ik niet inschatten 'if the work would grow on me'. Thé, ik kan je nu zeggen: het is schier onmogelijk onbewogen te blijven wanneer jij de lagen in een werk laat zien, wanneer je praat over het magische van gemanipuleerde materie op doek. Ken je die quote van Philip Guston? "Painting is an illusion, a piece of magic, so what you see, is not what you see." Volgens mij moet je hier één van de grootste belijders van zijn. Je hebt je gewijd aan de schilderkunst, denk ik, niet om op een dag een definitieve essentie van de verbeelde werkelijkheid te vinden, maar om het wonderlijke ontstaansproces te blijven ervaren.

Je hebt dan ook een grenzeloze creatiedrang. Je tekeningen getuigen hier treffend van, vind ik. Ze zijn verwant aan je schilderijen, als vertalingen of verderzettingen, slechts zelden voorbereidingen. Het zijn authentieke werken die je steeds bent blijven maken in een eindeloze reeks, bijna in een niet aflatende stream of consciousness, naast al het andere, wars van momentane modes.

Daartoe maak je radicale keuzes. Misschien is het precies die radicaliteit die voor de nodige vitaliteit zorgt? Ik was alleszins getroffen door dat durven kiezen, hoe klein of hoe groot ook - van het paletmes diagonaal met de punt linksboven of rechtsboven hanteren tot een werk integraal met zwart overschilderen omdat het niet voldeed. De daadkracht die je in staat stelt werk te maken, leid je er namelijk ook toe werk af te breken. Ik hoorde tussen de lijnen van ons gesprek door een grote innerlijke criticus, even beslist om af te keuren als op te bouwen. Bij de minste twijfel, de voorzichtigste aarzeling, grijpt hij in.

Thé Van Bergen
toujours en route
FRED&FERRY GALLERY
26.11.2022-14.01.2023

Die ingrepen laten zich niet even makkelijk zien; ze vereisen dat je kijkt. Maar hoe moeilijk is het niet om werkelijk te kijken? Met tijd en aandacht naar de schaal van het werk te kijken, de kleuren, de toetsmatigheid, de diepte? Wie merkt op hoe de grootte van het doek de kadering beïnvloedt; hoe de felrood geschilderde rand contrasteert met de watergroene achtergrond; hoe het pasteuze zwart blinkt; hoe de ramen een ruimte suggereren? Kijken kan je trainen, maar soms, in een sombere seconde, vraag ik me af wie het nog wil leren. Terwijl het net zo prachtig is. Thuisgekomen stelde ik vast dat ik amper notities had genomen tijdens de uren die ik in je atelier had doorgebracht, Thé: we waren te druk geweest met kijken. Er was ook zoveel te zien - zelfs na twee uren werd ik nog overvallen door een werk dat er "ineens", als uit het niets, leek te hangen.

Hoe langer ik keek, hoe meer motieven ik zag. Je figuratieve componenten zijn geen afbeeldingen, maar verbeeldingen; geen retinale na-tekeningen van objecten, maar interpretatieve benaderingen van archetypes. De elementen waaruit jouw beeldtaal sinds jaren bestaat, blijven altijd en tegelijk nooit hetzelfde. Elk been blijft een been, maar de manier waarop het op het doek wordt gezet evolueert; de context waarin het wordt geplaatst verandert. Eerdere schrijvers vergeleken het met een vocabularium waar je eeuwig woorden uit kan puren - dat hoef ik dus niet meer te doen.

Wat opvallend is, is dat je motieven incompleet zijn: het gaat om een halve vrucht, een stoel met drie poten, een hand zonder arm, een hoofd zonder lijf. Ik lees daar een gemis in, maar dat zegt ontegensprekelijk meer over mij dan over jou. Jij beredeneert niet op voorhand: "Nu ga ik openstaande ramen schilderen, in dat patroon, die uitzicht geven op dat landschap, en die symbool staan voor een kans die gaan waaien is, of nakend onheil." Je brengt olieverf aan op het doek, je vindt dat het niet werkt, je brengt nog een laag pigmenten aan, je ziet een soort mist verschijnen, je creëert een panoramapunt. Ik begrijp nu beter hoe je vormtaal voortkomt uit de verf; dat ze niet wordt geleid door emotie, narratie of figuratie, maar door materie.

Desalniettemin - of is het net hierdoor? - vind ik in je werken een letterlijk vorm geven terug dat in zijn eenvoud ontwapent, of net ontstelt. Ik heb speelse schilderijen in frisse millennial-kleuren gezien en ik heb enigmatische schilderijen in melancholieke tinten gezien. Allen beschikken ze evenwel over een uitgesproken grafische kwaliteit, een helderheid van lijn. Dat je Jean Brusselmans een steengoede schilder vindt, verwondert mij - nu ik me wat in hem verdiepte - nauwelijks. De Brusselse schilder wijdde zijn leven aan de schilderkunst, los van enige stroming of succes. Hij vereenvoudigde alledaagse taferelen en geometrische patronen met brede, zichtbare borstelstreken, die de verf als substantie benadrukten. Hij was een "artist's artist". Ook zijn echtgenote was zijn zielsverwante.

De klaarte in je werken wordt verder ook weerspiegeld in de titels die je hen geeft. Hoewel ze neutrale categorieën lijken, zijn ze voor mij zo precies mogelijke pogingen om de dingen te benoemen. De mail die je me stuurde na mijn atelierbezoek lijkt me in deze veelzeggend: nadat we het hadden gehad over de titel van het werk dat ook op de tentoonstellingsflyer prijkt, was je gaan denken dat die toch niet paste. Meer dan een "beperking" ging het je om een "inperking", maar dat vond je een lelijk woord, dus werd het "De beteugeling" - een prachtig woord.

Er zijn enkele titels die verwijzen naar klassiekers uit de schilderkunst: “het interieur”, “het stilleven”, “het portret”, “het landschap”. Ik vind het een serendiepe speling van het lot dat je daarbij uitkomt, nadat je in de jaren 1970 conceptueel alles uit de schilderkunstige traditie die je aan de academie had geleerd deconstrueerde. (Als opmerking in de kantlijn, ik vond dat die rigide, repetitieve ordeningen, die consequente systemen, ook wel iets hadden hoor).

Misschien wel mijn favoriete titel is “toujours en route”.

Ik vermoedde op voorhand al dat die zou refereren aan je proces. Ik had gelezen dat je werken ontstonden in stappen, lagen, de ene vloeiend volgend uit de vorige. Dat het jaren kan duren - de jaartallen op de achterzijde van het doek bevestigen dat - voor een werk “af” is, omdat er continu, ‘en route’, zoveel gebeurt. Dat je je dus al van in het begin bewust bent dat elke actie, hoe krachtig en gekozen ook, tijdelijk is. Het is een bekend citaat, maar oh zo gepast: “rien ne se perd, rien ne se crée, tout se transforme.”

Bijkomend vertelde je me echter hoe je leven zich afspeelt ‘en route’: tussen Antwerpen en Ardennen, tussen kinderen in het buitenland. Met een notoir oriëntatievermogen en een vergeetachtige geest vast geen evidentie, dacht ik, maar je verduidelijkte: “Dit fundamentele gevoel van niet-georiënteerd zijn, het verdwaald zijn, het nergens greep op hebben, is nu juist voor mij de meest geschikte voorwaarde om vanuit de zoektocht naar houvast de weg naar een beeld aan te vangen.”

In die zin verwijst de titel voor mij ook naar je jarenlange praktijk in zijn geheel. Hoe je sinds de jaren 1960 tot nu ‘toujours en route’ bent geweest. Je hebt alle wegen en omwegen, alle verwachte en nog meer de veelal onverwachte, gevolgd, in het spoor van de schilderkunst die jou zo mateloos fascineert. Thé, wat moet een mens daar anders op zeggen dan: blijf ‘toujours en route’, blijf het wonderlijke zoeken, “met moeite, maar met graagte”, zoals jij het zo mooi zei.

Bedankt, en veel warme groeten,

Eline